ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Блаженнішого Володимира,
Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад
"МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ"

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій XX століття

(Україна у Другій світовій війні (1939 – 1945 рр.)

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск IX

Хмельницький
2015

Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття (Україна у Другій світовій війні (1939-1945рр.). // Збірник наукових праць Хмельницького інституту МАУП. – Випуск 9. – Хмельницький, 2015. – 228 с.

УДК 94(477).084.61
ББК 63.3(4Укр)
З 35

З 35 Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття (Україна у Другій світовій війні (1939 – 1945 рр.) : зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту МАУП. – Хмельницький : Вид-во Хмельниц. ін-ту МАУП, 2015. – Вип. 9. – 228 с.

У збірнику наукових праць вміщено статті XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції "Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття (Україна у Другій світовій війні (1939 – 1945 рр.)". Авторами статей розкрито такі проблеми: Друга світова війна: причини, перебіг, наслідки; історіографія та джерела з вивчення Другої світової війни (1939 – 1945 рр.); культура та освіта в Україні (1939 – 1945 рр.); правова система та державотворення в роки Другої світової війни; Церква в роки Другої світової війни; Поділля в роки української революції 1917 – 1920 рр.; Голодомор 1932–1933 років в Україні: причини, соціально-психологічні та демографічні наслідки, правова оцінка; національна політика в Україні в 20–40-х роках ХХ століття; депортація етнічних українців з Польщі; депортація кримських татар: причини, геополітичні наслідки; персоналії в історії України ХХ–ХХІ століття.

Редакційна колегія:

Головний редактор: Білий Л. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, директор Хмельницького інституту МАУП.

Члени редакційної колегії:

Авсієвич А.В., доктор філософії в галузі права; **Байдич В.Г.,** кандидат історичних наук, директор Державного архіву Хмельницької області; **Брицький П.П.,** доктор історичних наук, професор; **Гуменюк А.Ф.,** кандидат економічних наук, доцент; **Гундерук Л.М.,** кандидат психологічних наук, доцент; **Дацюк О.А.,** кандидат богослов'я; **Ковальчук Т.В.,** кандидат історичних наук; **Коцюк В.Д.,** кандидат історичних наук; **Літвін Ю.І.,** кандидат юридичних наук, доцент; **Олійник В.В.,** кандидат педагогічних наук, доцент; **Трембіцький А.М.,** кандидат історичних наук, старший науковий співробітник; **Парандій В.О.,** кандидат історичних наук (відповідальна за випуск).

Рецензенти:

Лозовий В.С., доктор історичних наук, професор (м. Київ)
Романюк І.М., доктор історичних наук, професор (м. Вінниця)

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Хмельницького інституту
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 10 від 30 листопада 2015 р.)

© Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2015

В. В. Олійник,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ТРАГІЧНА ГОЛГОФА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ЗЛОВІСНІ 1932 – 33 РОКИ: РОМАН ВАСИЛЯ БАРКИ “ЖОВТИЙ КНЯЗЬ”

Василь Барка (Василь Костянтинович Очерет, 1908 – 2003) – український письменник і поет, представник української діаспори в США. У 1950 році за офіційним дозволом переїхав до Америки, де працював над історією української літератури. Протягом 1958 – 1961 років В. Барка працював над романом “Жовтий князь”, який опублікував у 1963 році окремою книгою в Нью-Йорку (перевиданий 1968 р., 1981 р.; вийшов у перекладі на французьку, а в Україні з’явився в 1991 році).

Роман Василя Барки “Жовтий князь” відомий у багатьох країнах світу. Автор розкрив одну з страшних сторінок в історії українського народу – розповів про голодомор 1933 року, який йому довелося пережити. Письменник створив символічний образ Жовтого князя, демона зла, який ніс із собою розруху, спустошення, страждання і смерть серед людей.

Передісторія роману почалася ще в 1932–1933 роках, коли в Україні лютував голод, що знищив мільйони людських життів. На той час Василь Барка перебував на Кубані, працював у Краснодарському художньому музеї. За його свідченнями, у цій місцевості вимерла третина населення. Зазначимо, що в романі “Жовтий князь” відтворені реальні події і явища голодомору 1933-го. Певними фактами послужили особисті спогади одного земляка, який описав долю близької йому родини і залишив письменникові на його розсуд. “Василь Барка дав цій родині прізвище Катранників, але все, що судилося уявою письменника пережити цій родині, він бачив на власні очі, пережив сам, чув од очевидців. У 1933 році В. Барка відвідав родину свого брата на Полтавщині і був вражений до глибини душі тим жахіттям, подібне до якого випало на його долю на Кубані в 1934 році. Бачив він, як гниють на станціях і біля елеваторів розкриті під дощем, підтоплені водою гори зерна, як божевільні від голоду люди поїдали рідних і чужих, як німотно мовчали хати, з яких доносився солодкий трупний запах…” [1, с. 38, с. 39].

Слід підкреслити, що зміст твору створений також з особистих

вражень автора. "…Голод витерплювався тяжко, в повному виснаженні, з дюжиною відкритих при напрямках кровоносних судин ранок, звідки сочилася брунатнувата рідина; на ногах тріскалася шкіра і трудно було ходити. Здавалося: ось кінець! – але з милостивої волі Божої пощасливилось вижити, можливо, для свідчення: що сталось…" [1, с. 43; 5, с. 316].

Як уже зазначалося, над романом "Жовтий князь" В. Барка працював упродовж двох років. То була наполеглива й дуже важка праця, бо супроводжувалася, крім фізичних зусиль, глибокими емоційними переживаннями. Він хотів якнайточніше, найоб'єктивніше "увіковічити" ті страшні для його народу події, розказати світові страдну правду про них.

Вирішуючи проблему "жовтого князя", який є символом нищення й руйнації, автор разом із тим порушив низку інших проблем, що залишаються актуальними і сьогодні. Наприклад, проблема життя на рубежі смерті. На прикладі сім'ї Катранників письменник і розв'язав її. "Бо прийшло у колись квітуче село з біленькими хатками, зеленими тополями, соняшниками, які "горіли яскравіше, ніж ткання на ризах", страшне лихо. І принесли це лихо слуги жовтого князя, які вбили життя, залишили темну пустелю, чужу місцевість. Немов на підтвердження страшних наслідків роботи "жовтого князя", автор у романі створив свій календар, де місяці року називаються по-новому: грудень – трупень, січень – могилень, вересень – розбоєнь, жовтень – худень, листопад – пухлень, лютий – людоїдень… Це просто жахливі слова!" [2, с. 36; 4, с. 34].

По-новому і назвав В. Барка головних героїв роману. Це "хліботруди", "хліботруси", між ними – "хлібокуси", "хлібопроси", "хлібокради". Головну увагу зосереджував саме на зображенні протилежних сторін життя: він писав про тих, хто вирощував хліб, і про тих, хто відбирав його в селян. Персонажі, які протистояли один одному і знаходилися по різні боки моралі, – це простий селянин Мирон Катранник і Григорій Отроходін, який очолював кампанію нищення селян в окрузі [3, с. 218].

У творі показані міцні родинні зв'язки. Історія, хай і трагічна

(усі гинуть, окрім Андрійка), цієї родини втілює собою ідею збереження вічного всеперемагаючого духу людини, невмирущості української нації. Катранники показані на тлі загальної руйнації і спустошення: сіл, селянських подвір'їв, родин, людських душ. Самі вони також умерли один за одним, їхнє подвір'я перетворилося на цвинтар. Але, як зазначав автор, – ніяк не на "цвинтар душ", не в обійстя божевільних і трагічно самотніх, їх міцно єднала любов, яка переживає навіть смерть, бо живою залишилася в пам'яті наймолодшого Андрійка Катранника – світла пам'ять про рідних, які не втратили душевної щедрості, доброти, людяності навіть на межі голодної смерті [6, с. 45]. Це добро душі передалося Андрійкові "він віддає свій шматок хліба умираючому сусідові, несе його зовсім чужій жінці з немовлям; знайшов корж, шматок з'їв, а решту в торбинці поклав під мамину подушку..." [1, с. 297].

Зауважимо, що верхову позицію у віковій ієрархії Василя Барки посідали діти: Миколка, Оленка, Андрійко. Саме вони мали понести досвід і мудрість старших у майбутнє. У цих дитячих образах, їхній поведінці письменник утілив свою ідею віри в торжество добра на землі.

У творі порушена проблема духовності, гуманізму, людяності. Вона розкривається через сильний символічний образ – церковну чашу. Для селян це була найдорожча коштовність у світі. Тому, ризикуючи життям, люди врятували її від грабіжників-руйначів, заховали в надійному місці – на подвір'ї пічників, про це знав наймолодший з вимерлої родини Катранників – Андрій.

Отже, у творі автор показав світові болючу правду про радянську тоталітарну систему, яка нищила все світле й гуманне на своєму шляху. Нині цей роман є пересторогою від помилок минулого, тому що треба берегти людський дух і палку віру в прекрасне й вічне.

Список використаних джерел та літератури:

1. Барка В. К. Жовтий князь : Роман / В. К. Барка [передм. М. Жулинський ; друк. за вид.: Василь Барка. Жовтий князь. – Нью-Йорк, 1968]. – К. : Ват "Вид-во "Київська правда", 2003. –

320 с.

2. Дроботько Н. Характеристика родини Катранників (за романом Василя Барки "Жовтий Князь") / Н. Дроботько // Дивослово. – 2000. – № 4. – С. 36-37.

3. Історія української літератури XX століття / За ред. В. Г. Дончика. – К., 1998. – Кн. 2. – 320 с.

4. Орлюк Я. Василь Барка і його роман "Жовтий князь" / Я. Орлюк // Дивослово. – 2000. – № 6. – С. 34.

5. Хрестоматія. Українська література XX ст. – К., 2000. – 420 с.

6. Юрченко І. С. Біографічний портрет Василя Барки / І. С. Юрченко. – К., 1999. – 78 с.